

СТАНОВИЩЕ

относно дисертационния труд
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
на Явор Кирилов Митов

„ВОЕННО-АДМИНИСТРАТИВНО УСТРОЙСТВО НА БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ ПОД ВИЗАНТИЙСКА ВЛАСТ (971–1018 г.)“

с научни ръководители доц. д-р Георги Н. Николов и проф. д.и.н. Иван Йорданов,
Исторически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски”

изготвено от доц. д-р Николай Кънев
Исторически факултет на Великотърновския университет
„Св. св. Кирил и Методий“

Представеният от докторанта Явор Кирилов Митов текст на дисертационен труд със заглавие *„Военно-административно устройство на българските земи под византийска власт (971–1018 г.)“* представлява опит за цялостно изследване по една определено интересна и дисертабилна тема, която по същината си е част както от средновековната история на България, така и от историята на Византия. Безспорно докторантът е улеснен в нелеката си задача от факта, че негови научни ръководители са двама безспорни авторитети, каквито са доц. д-р Георги Николов – един от водещите български медиевисти и вещ познавач на разглеждания в дисертационния труд период, и проф. д.и.н. Иван Йорданов – доайенът на византийската и средновековната българска сфрагистика в страната и – с оглед научните му занимания – учен с несъмнена компетентност по въпросите, свързани с византийската административна уредба и с огромен принос конкретно по темата на предложената от Явор Митов дисертация. Това принципно позволява към темата да се подходи с оправдана претенция за надграждане над досегашните постижения в историографията по нея и в този смисъл, следва да призная, изпитвам известно разочарование, че докторантът не е успял пълноценно да реализира потенциала на темата и съответно – да се възползва в пълна мяра от наистина благоприятната възможност да разработи своя труд под научното ръководство на такива специалисти като доц. Николов и проф. Йорданов.

Самата **процедура** по обявяване на публичната защита е в съответствие със законовите изисквания. Дисертантът представя съпътстваща изследването научна продукция, която отговаря на изискванията, заложили в ЗРАСРБ, а авторефератът на дисертационния труд също отговаря на съответните изисквания.

В **структурно отношение** дисертационният труд се състои от увод, три глави с общо десет параграфа, заключение, приложение и библиографски списък –

с общ обем от 203 стандартни страници. В увода са посочени целите и задачите на изследването, направен е историографски обзор, както и преглед на основните използвани извори, като е подчертана важната роля на сфрагистичните извори за осъществяването на това изследване на военноадминистративното устройство на българските земи под византийска власт между 971 и 1018 г.

Първа глава „Изграждане и функциониране на византийското военно-административно устройство в българските земи (970–976)“ се състои от четири параграфа, като в **първият** от тях, както посочва докторантът, се разглежда „... военно-административната организация на император Йоан I Цимисхий (969–976), извършена във връзка с подготовката за военната кампания срещу русите в земите на Българското царство, която протекла през 970 г.“, когато според неговата реконструкция са създадени и стратегиите Берое, Месемврия, Филипопол, Нови Стримон и Драговития. Във **втория параграф** е разгледан ходът на бойните действия, описани в писмените извори, с оглед на това, че „... той разкрива и хода на формирането на византийски административни структури дълбоко в границите на Българското царство“. **Третият параграф** на първа глава лаконично – в рамките на около две страници – се фокусира конкретно върху резултата от завоеванието на Източна България и създадената военно-административна уредба там, като се достига до извода, че в „... резултат от завоеванието, източните български предели били включени успешно във византийската провинциална администрация. Голяма част от българската територия на запад не била покорена от Византия и това наложило на император Йоан I Цимисхий да реформира новозавладените български земи, които трябвало да бъдат окрупнени“. **Четвъртият параграф** на главата е посветен на преустройството на военноадминистративната система в българските земи, осъществено от император Йоан I Цимисхий в периода 972 – 975 г. и отразено в Ескуриалската тактика.

Втора глава – „Византийската провинциална администрация на българските земи (976–1000)“ – макар и логично да е най-кратката (22 стр.), е много добре структурирана в **три** подходящо формулирани параграфа – „Смъртта на император Йоан I Цимисхий през 976 г. и началото на движението на Комитопулите“, „Византийската военно-административна система под натиска на Комитопулите (976–986)“ и „Премахване на византийската администрация в българските предели от войските на цар Самуил (986–1000)“. Безспорно вторият и третият параграф от тази глава, макар и не толкова дълги, са най-хомогенните и до голяма степен най-издържани части от дисертационния труд на Явор Митов.

Третата глава на дисертационния труд – „Повторно включване на българските земи във византийската администрация до падането на българското

царство под византийска власт (1000–1018)“ – също се състои от три параграфа, от които най-значителен, не само по обем, е **първият**, който е фокусиран върху завладяването на източните български предели от император Василий II и повторното им включване във византийската провинциална уредба след 1000 г., като отделни подпараграфи са посветени на стратегиите Преслав, Преславица, Плиска, Дръстър и Тракия и Дръстър и дукството Тракия и Месопотамия. **Вторият параграф** цели да покаже картината на военните действия на император Василий II срещу българската държава и ролята на повторно администрираните от Византия, завладени български земи (1000–1018 г.). В рамките на **третият параграф** на трета глава е разгледан краят на българското царство, като в същото време е заявена претенцията да се покаже и провеждането на нови провинциални реформи в завладените български земи, която остава недокрай реализирана.

В **заклучението** накратко са представени основните изводи, до които е достигнал дисертантът в хода на своето изследване, като сред тях несъмнен интерес представлява този, че „...функционирането на военно-административното устройство над българските земи в периода между 970-971–986 и 1000–1018 г., може в голямата си част да се обобщи като временна администрация. Но тя е такава, главно заради динамичните процеси случили се по това време, които не позволили на административната система да се адаптира или да бъде организирана адекватно“.

Приложената библиографска справка съдържа пет реномирани издания на основните писмени извори, използвани при написването на дисертационния труд, както и 117 заглавия на монографии, сборници, студии и статии на шест езика – български, английски, немски, френски, румънски и руски.

В представената от Явор Митов справка за **приносите в дисертационния труд** са посочени следните седем такива, за всеки от които ще бъде направен кратък коментар:

1. *Направена е реконструкция на византийското военно-административно провинциално устройство за периода 971–1018 г., което до момента не е правено.* – Представеният труд действително е сравнително цялостно обобщение на постигнатото до момента в историографията реконструиране на византийското провинциално военноадминистративно устройство в завладените български земи през периода 971 – 1018 г.

2. *За пръв път е използван интердисциплинарен подход при проучването на темата, като са комбинирани историческите сведения с данните от сфрагистиката.* – Всъщност следва да се подчертае, че почти всички досегашни изследвания по темата на дисертационния труд отчитат в една или друга степен

данните на сфрагистиката, а някои от тях, като например тези на Ив. Йорданов, са в основата си сфрагистични трудове, които правят сериозни приноси по тази тема.

3. *Установени са закономерности при първоначалното създаване на темите и последвалото развитие на военно-административната организация в земите на Българското царство.* – Въпросните закономерности обаче не са добре открити, а самото упоменаване за закономерности се среща един единствен път в целия текст на труда – в началото на заключението.

4. *Представени са основните мнения в науката върху дискуссионни въпроси, като въз основа на допълнителен анализ на наративния и сфрагистичния материал е предпочетено или предложено ново решение.* – Посоченият принос е действителен, като обаче той се нуждае от допълване и надграждане.

5. *Текстовете на моливдовулите публикувани в темата са предадени необходимата система използвана в сфрагистиката.* – Принципно погледнато, това определено е достойнство на предложението от Явор Митов дисертационен труд, но само по себе си не е научен принос.

6. *Направен е опит известните от писмените и сфрагистични паметници управители на военно-административните структури в земите на Българското царство да бъдат подредени хронологично.* – Посоченият принос е един от най-важните, реализиран в дисертацията на Явор Митов.

7. *Изработено е приложение, което дава ясна и бърза представа за подредбата на военно-административните единици и техните титуляри.* – Приложението безспорно е полезно, макар и някои от данните в него да не дават ясна представа дали става въпрос за създаване/възстановяване на византийска военноадминистративна единица или само се фиксира попадането на дадено място под византийска власт.

Следва да се отбележи, че към представения дисертационен труд могат да бъдат направени немалко бележки, като, с оглед на изискуемия за едно становище обем, ще посоча само някои от тях. Значителна част от дисертацията представлява репродукция на постигнатото и написано досега, най-вече от Иван Йорданов, по отношение на административната уредба на българските земи при завладяването им от Византия през периода 971 – 1018 г., без да са осъществени достатъчно сериозни собствени надграждащи приноси.

Сериозни забележки към докторанта могат да бъдат направени по отношение на познаването на имперската административна система през средновизантийския период, като сред тях от особена важност е тази, свързана с принципите, по които се гради йерархията на административните единици във Византия. В следствие на това на много места се правят по същество неверни изводи за важността, която

отдава Константинопол на една или друга от създадените в българските земи военноадминистративни единици като цяло и конкретно – във военностратегически план. Така се получава, например, противоречие между описваната важна роля, да речем, на Дръстър (Доростол) и заключението, направено във връзка с мястото на стратегията според подреждането на стратезите в Ескуриалската тактика, което противоречие Явор Митов не е в състояние да обясни и съответно подминава. Също така, Митов не е запознат с важни за разглежданата от него тема заглавия, касаещи административната структура в българските земи след 971 г., в които се изказват и по-различни схващания във връзка с византийската административна уредба в Източна България през 70-те и 80-те години на X в., включително и тезата за подчинено на конюнктурна необходимост временно обединяване на две и повече стратегии под командването на един и същи стратег – например на Йоанопол и на Доростол, съответно – на Тракия и на Йоанопол, без това да означава, че се създават нови военноадминистративни единици като стратегия *Йоанопол и Доростол*, респективно – *Тракия и Йоанопол*¹. Въпросната теза, впрочем, позволява да се коригира и впечатлението за едно непрестанно и понякога лишено от логика административно реорганизиране, което при това се осъществява в прекалено кратки хронологически интервали и за което докторантът всъщност не предлага никакво задоволително обяснение.

Твърде сериозни забележки могат да бъдат отправени и по отношение на друг ключов за темата въпрос, а именно – познаването на византийските почетни титли и тяхната относителна рангова тежест през разглеждания период, като на места личи, че Я. Митов не разграничава добре титли и длъжности. Могат да бъдат посочени редица примери, но ще се ограничи само с два. На с. 97 Митов твърди, цитирам: „Титлата *антипат* по достойнство се подрежда след тази на магистъра и преди патриций“. През този период, обаче, титлата *антипат* не е непосредствено след титлата *магистър*, от която вече я дели съществен рангов диапазон, като по-конкретно *антипат* се намира в йерархията след титлата *вест*. На с. 18, по повод на стратега на Берое Андроник, докторантът заявява, че той „...бил почетен с титлата *протоспатарий* – отново не много висока, в сравнение с титлите на неговите колеги, повечето от които били императорски *протоспатарий*“. Това твърдение създава впечатлението, че *императорски протоспатарий* е висока титла, а *протоспатарий* не е такава. Действително императорските *протоспатарий* имат рангово преимущество пред *протоспатариите*, но и едните, и другите носят разновидности на една и съща титла – тази на *протоспатарий* и поради това е

---

¹ Вж. напр. Кънев, Н. Византинобългарски студии. В. Търново, 2013, с. 137-143.

невъзможно да се твърди, че между тях има някаква кой знае колко значителна йерархична дистанция.

Редица забележки към текста могат да бъдат направени и в езиково и пунктуационно отношение. Неведнъж се срещат странни и/или непълни езикови конструкции, които поставят читателя в положението да гадае какво всъщност казва и иска да каже авторът. Твърде показателен пример за езиково неправилно формулиране са дори заглавията на поне две от статиите, които Явор Митов прилага като публикации по темата на дисертацията, сред които несъмнено впечатлява енигматичната заглавна конструкция „Стратезите Леон Саракинопул и Исаак – от забравата на историята“. По отношение на пунктуацията е налице съществена небрежност, влияеща върху адекватното възприемането на определени изречения и пасажки.

Налице са и редица случаи на разнопосочна и несъгласувана употреба на различни, включително и погрешни форми на едни и същи имена и названия, като така например името на град Евхаита е предадено поне по три различни начина, а проедърът Василий Лакапин е титулуван ту като *проедър*, ту като *проедрос*, като при това във втория случай не става въпрос за изписване на титлата на гръцки език, а отново в кирилизирани вариант на български. На някои места има и фактологични грешки, като например на с. 136, където докторантът твърди, че „...Гаврил-Роман Радомир сключил брак с дъщерята на унгарския крал Гейза“. Всъщност първият унгарски крал с името Геза (Гейза) управлява чак в периода 1074 – 1077 г., а тук в действителност следва да става въпрос за княз Геза (ок. 972 – 997), който е баща на първия унгарски владетел, получил титлата крал – Ищван I Свети – през 1001 г.

Въпреки направените забележки, с оглед на това, че така представеният от докторанта Явор Кирилов Митов дисертационен труд безспорно представлява похвален опит за едно по-детайлно и цялостно разглеждане на темата за военноадминистративното устройство на българските земи под византийска власт през периода 971 – 1018 г. и съответно то е и сравнително цялостно обобщение на достигнатото досега по тази тема, считам, че уважаемото Научно жури би могло да **гласува положително** за присъждането на Явор Митов на образователната и научна степен „**доктор**“ в научна област 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.2. *История и археология*, научна специалност *История на България (Средновековна история на България)*.

В. Търново, 28.11.2019 г.

подпис:

(доц. д-р Николай Кънев)